

p a p e r s

LLIGA DELS DRETS
DELS POBLES

MONOGRÀFIC
EDUCACIÓ

Cap a on va l'educació?

Jaume Carbonell

Anàlisi de l'educació a Catalunya

Ferran Ferrer, Gerard Ferrer i José Luís Castel

L'educació de persones adultes.

Situació a Catalunya

Margarida Massot

Senderi, Educació en valors

Ana Novella

Educació al desenvolupament i educació per la pau

Montse Santolino

Sierra Leona: pequeños signos de esperanza después de la guerra

Chema Caballero

La redes educativas rurales en el norte del Perú

Baudilio Valladolid Catpo

El cinema i l'educació

Una feina que cal seguir fent

Ja des d'un bon principi, la Lliga ha treballat sempre en temes d'educació. Podríem trobar múltiples exemples i ben diversos, entre els quals destaquen el Grup d'Educació, que durant molts anys va ser capdavanter i punt de referència en temes d'educació en valors.

Avui en dia aquesta tasca continua essent molt necessària. Les nostres escoles i els nostres instituts estan canviant de forma espectacular. Principalment la immigració produeix situacions noves a les aules, però no només aquest és l'únic factor. El món de la publicitat, de la imatge i la tecnologia, de la informació i la comunicació, fa que l'escola hagi d'innovar i posar-se al dia continuament.

Però aquesta mateixa societat llança missatges que acaben marcant objectius i ideals a uns nens i adolescents que difícilment aconseguiran. De forma massa freqüent els alumnes mostren les seves aspiracions en forma de diners, fama, luxe. Molt poques vegades els valors s'entreveuen en les seves paraules. Justícia, solidaritat, pau, són paraules que coneixen però que no tots assumeixen com a ideals, com a aspiracions a aconseguir. I algú podria pensar que els alumnes que vénen de països amb grans dificultats econòmiques podrien sensibilitzar els altres i avançar en aquest sentit. Però el que veig cada dia a l'aula és més aviat el contrari: alumnes enlluernats per tenir diners i amb un gran sentit de la propietat privada. I tampoc la classe social hi té massa a veure.

Jaume Feliu

Ja se sap que en educació la feina es fa i poques vegades se'n veuen els resultats. Per això, malgrat que el panorama pugui semblar negatiu, els professionals continuem treballant. Però massa vegades es carrega tot sobre l'escola. És clar que l'escola hi té un paper clau, però no la podem deixar sola. És necessari que tots els que creiem en aquests valors invertim esforços per tal que els alumnes puguin aprendre alguna cosa més que coneixements. Cal donar recursos a l'escola, sí, però també cal donar-li algun altre tipus de suport.

És evident que cal la implicació decidida i a fons de pares i polítics, sense els quals l'escola no pot funcionar. Però per una altra banda cal la implicació de la societat civil. És aquí on la Lliga ha de seguir amb la feina feta fins ara. Materials didàctics, projectes, intercanvis i altres iniciatives fan possible que la feina del professorat sigui molt més rica i no es basi només en el personalisme d'alguns mestres. Organitzacions externes a l'escola i especialistes en alguns temes permeten treballar temes de forma nova, faciliten l'intercanvi d'experiències i també aporten el seu gra de sorra a l'hora de decidir el model educatiu.

Només quan entenguem que l'educació és un procés en què tots ens hem de sentir implicats, i no tan sols els instituts i les escoles, podrem aconseguir que els alumnes rebin una educació global i no només acadèmica. ■

sumari

- 2 Des de la junta...
Jaume Feliu
- 3 Cap a on va l'educació?
Jaume Carbonell
- 5 Retalls de premsa
- 6 Opinió
Anàlisi de l'educació a Catalunya
Ferran Ferrer, Gerard Ferrer i José Luís Castel
- 8 Opinió
L'educació de persones adultes.
Situació a Catalunya
Margarida Massot
- 11 Opinió
Senderi, educació en valors
Ana Novella
- 12 Opinió
Educació al desenvolupament i educació per la pau
Montse Santolino
- 14 Àfrica
Sierra Leona: pequeños signos de esperanza
después de la guerra
Chema Caballero
- 17 Amèrica Llatina
Las redes educativas rurales en el norte del Perú
Baudilio Valladolid Catpo
- 19 Cinema
El cinema i l'educació
- 22 Biblioteca
Bibliografia destacada
- 23 Activitats de la Lliga
- 24 Informacions diverses

Revista Papers

Edita	Lliga dels Drets dels Pobles
Tiratge	1.500 exemplars
Data d'edició	Juliol 2006
Consell de redacció	Isabel Ruíz (coordinadora del consell de redacció), Carme Ferrer, Rita Huybens, Albert Roig, Salvador Sort i Xavi Zulet.

Revista trimestral	
Disseny i impressió	Impremta Ditifet
Revisió lingüística	Consorti per a la Normalització Lingüística

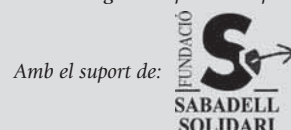
LLIGA DELS DRETS DELS POBLES

Adreça	Sant Isidre, 140 (Ca l'Estruch) 08208 SABADELL
Adreça Postal	Apartat de Correus 2045 08208 SABADELL
Telèfon i Fax	93 723 71 02
Web	www.lligadelsdretsdelspobles.org
Adreça electrònica	info@lligadelsdretsdelspobles.org
Horari d'atenció al públic	De dilluns a divendres de 17 a 21 h.

Disposem d'una biblioteca especialitzada en drets humans, desenvolupament, cultura de pau, política, pobles indígenes, món àrab i musulmà... on trobareu informació alternativa a la dominant. Podeu consultar el fons bibliogràfic al nostre web. L'horari de consulta de la biblioteca és de dilluns a divendres de 17 a 21 h.

La Lliga dels Drets del Poble no comparteix necessàriament l'opinió dels autors dels articles publicats en la revista. Respectem la llengua original en què s'han escrit els articles.

La Lliga dels Drets dels Pobles agrairà la reproducció i divulgació dels continguts d'aquesta sempre i quan se citi la font.

Fotografia de portada: Aula de l'Escola d'Administració Pública de Mali, a Bamako.
Lliga dels Drets dels Pobles

Cap a on va l'educació?

Jaume Carbonell Sebarroja
 Director de *Cuadernos de Pedagogía*

Heus aquí el gran interrogant que, d'alguna manera, tothom es planteja. Un primer diagnòstic de la situació ens parla de mares i pares desconcertats perquè les coses ja no són com abans. D'alumnes desorientats que, davant dels nous estímuls vitals i virtuals, no troben sentit al que estudien a l'escola. De professors cansats i cremats que no se senten prou reconeguts. D'una societat que blasma contra la pèrdua de valors educatius i el baix nivell de l'ensenyament. D'unes administracions educatives que proclamen als quatre vents la importància de l'educació però que, a la pràctica, no inverteixen els recursos suficients ni posen les mesures adequades per redreçar-la. Podríem afegir nous tòpics i dades per emboirar encara més aquest panorama. Però on ens condueix, l'ampliació d'aquest memorial de greuges? Per això és preferible reorientar la mirada amb una nova pregunta: per què passa el que passa?

Una primera constatació: el subjecte de l'educació ha canviat radicalment. La

infància i l'adolescència viuen immerses en un nou món, enmig de l'abundància del consum compulsiu fins ara desconegut o instal·lades en la pobresa més desprotegida, amb el corresponent augment de la frustració en no poder gaudir de la creixent macrooferta de béns. Així són les coses: uns viuen massa acríticament integrats i els altres massa exclosos de la societat. La cosa, com sempre, va per barris i classes socials. Les desigualtats s'agregen arreu. A més, els efectes de la globalització i de les noves tecnologies de la informació i de la comunicació –amb Internet i la telefonia mòbil com a principals icones– conformen noves formes de relació i socialització.

D'altra banda, l'allau d'informació que es multiplica any rere any transforma els entorns de treball i d'aprenentatge. I també la dinàmica de les velles institucions: des de la família fins a l'escola. Sorgeix aleshores un nou interrogant: què s'ha d'ensenyar i aprendre a l'escola? Les tribus acadèmiques pugnen lò-

gicament per introduir noves matèries i continguts del seu camp de saber, però són molt recelosos a l'hora de retallar els anteriors, que ja tenen data de caducitat. Una reacció legítima, però que en definitiva no fa altra cosa que engruixir el currículum i convertir els objectius mínims en objectius màxims. És evident que l'alumnat no pot assimilar la quantitat excessiva de continguts que ofereix la institució escolar: els aprenen per passar els controls, però no queden fixats a la ment. Tot plegat porta a un joc de pressions i tensions que no fan altra cosa que augmentar el grau de frustració, fracàs i deserció escolar. Ens estem referint al capital cultural bàsic que s'ha de rebre a l'ensenyament bàsic i obligatori per a tothom. Una altra cosa ben diferent són els batxillerats o altres estudis postobligatoris.

Diversos estudis han posat de relleu que una bona part del que s'estudia a l'escola té poca rellevància social i cultural i, a més, s'oblida al cap de poc temps. Heus aquí la gran contra-

dicció: s'ensenyen –una altra cosa ben diferent és que s'aprenuin– molts coneixements secundaris i inútils i no s'aprèn el més bàsic: la capacitat lectora per entendre el que es llegeix; l'escriptura mínima per resumir un fet o fixar un pensament; o el domini lingüístic suficient per expressar correctament una idea o un argument. Per això es diu que, fins a cert punt, tots els mestres o professors, a banda del nivell o l'àrea on exerceixin, són especialistes de llengua. Perquè és necessari per comprendre un text històric o filosòfic, per entendre una notícia televisiva, per navegar amb criteri per Internet, per desxifrar l'enunciat d'un problema o per captar el sentit d'un concepte científic.

Però això que és tan obvi no es fa habitualment a les nostres escoles. Una mostra evident la tenim en els magres resultats de l'informe PISA (*Programme for International Student Assessment*) al nostre país quan es passen, per exemple, les proves de comprensió lectora als nostres alumnes de 15 anys. A la majoria d'instituts es dedica una bona part del temps a l'ensenyament de la gramàtica i molt poca estona a la lectoescriptura. El mateix passa amb les matemàtiques: els estudiants són incapaçs de relacionar els conceptes matemàtics amb els fets i les operacions de la vida real, perquè aquesta assignatura s'ensenyava de manera abstracta i descontextualitzada. I, malauradament, podríem posar molts més exemples d'aquesta desvinculació entre el saber escolar i la vida.

Tot plegat ens porta a la mateixa pregunta: què hauria d'ensenyar l'escola bàsica i obligatòria? En primer lloc els continguts culturalment més rellevants i socialment més útils per comprendre la realitat: d'on venim, els grans canvis que ha experimentat la humanitat i per què les coses són com són. L'accés a una visió comprensiva i crítica de la realitat s'adquireix mitjançant un procés d'ensenyament i aprenentatge basat en el diàleg i la interacció contínua, el raonament i

L'escola esdevé un espai per a la pràctica de la convivència en col·lectivitat

la disciplina del pensament. Per això cal modificar, a més dels continguts, els mètodes i les estratègies, la rigidesa administrativa de l'organització institucional, dels temps i dels espais, els materials, i la cultura professional del professorat. El model tradicional purament transmissor i memorístic –altra cosa ben diferent és que no es coneixi adequadament la memòria– demana nous escenaris educatius on sigui possible integrar els diversos sabers amb propostes globalitzadores, treballant colze a colze els diversos professors en un projecte comú. Cal convertir l'aula en un espai de recerca, d'experimentació on s'aprenui a treballar de forma col·laborativa amb diferents llenguatges i fonts d'informació: des de les velles tecnologies del llibre imprès en totes les seves modalitats fins a les noves tecnologies de la imatge i de l'electrònica.

Però tot això no és suficient. Perquè l'escola té la missió de formar una

ciutadania lliure i responsable per viure en una societat democràtica. Per això l'escola és també un espai d'aprenentatge democràtic on l'alumnat se submergeix en el coneixement i el respecte escrupolós dels drets humans, la carta magna que ha d'inspirar el govern de les escoles. Però l'estudi teòric ha de venir acompanyat dels corresponents exercicis i activitats. Perquè la solidaritat amb els anomenats països del Tercer Món s'adquireix amb el compromís amb la comunitat més propera. Amb el respecte envers les altres cultures, la convivència quotidiana, els companys i companyes, aprenent a gestionar positivament les diferències i els conflictes. I els beneficis que reporten els drets democràtics només es valoren quan també es compleixen els deures amb responsabilitat. Només aleshores podem dir que l'escola educa en llibertat per a una societat més justa, més culta i més democràtica per a tothom. ■

retalls de premsa

Llamada a la tribu

Lo más sabio que he oído sobre educación es el proverbio africano que dice: "Para educar a un niño hace falta la tribu entera". La enseñanza en nuestro país va mal porque falla la urdimbre social educativa. En último término es la sociedad la que educa, bien o mal. Mantenemos una idea individualista de la educación, y no funciona. No es el profesor el que educa, sino el centro entero. No es el centro el que educa, sino el sistema que forman centro más padres. No es el centro más padres el que educa, sino centro más padres, más ambiente cultural, social y económico.

El discurso políticamente correcto proclama que la educación es la gran esperanza. Pero al mismo tiempo los protagonistas inmediatos de la educación -padres y docentes- dicen que no pueden educar. Se extiende la cultura de la queja e impera un sistema de excusas. Los padres echan la culpa a la escuela, la escuela a los padres, y por fin todos coinciden en echar la culpa a la televisión. Pero la televisión argumenta que no hay programas basura sino espectadores basura. Por último, pedimos cuentas al gobierno que a lo sumo hace una nueva ley y dice que es la sociedad civil la responsable. Y otra vez a empezar. ■

José Antonio Marina, *Cuadernos de Pedagogía*, núm 35, gener de 2006

El pueblo gitano y la educación

Las familias gitanas están interesadas por la escolarización de sus hijas e hijos

Está cambiando la idea de desprestigio y de apayamiento, por el reconocimiento de la necesidad de la educación. Una educación que tiene un valor en sí misma, que eleva el nivel de formación y, sin duda muy importante para nosotros, como un paso previo para conseguir y normalizar una situación social y de trabajo en el futuro de nuestras hijas e hijos. En este proceso de cambio ha ayudado el que las administraciones educativas y de asuntos sociales, a partir de los años 80, hayan promovido una serie de programas de compensación educativa y de apoyo a la escolarización gitana, así como de seguimiento y refuerzo a la asistencia de las niñas y niños gitanos a la escuela. Otros muchos y muy diversos factores han incidido en este cambio, como son el acceso a una vivienda y con ello a normalizaciones en higiene, en relación y convivencia vecinal interétnica, estabilidad en un barrio, etc.; también la estabilidad laboral, aunque ésta sea en la venta ambulante; y otras.

Con todo, aún siguen opinando algunas familias gitanas que la escuela es un instrumento a utilizar pero no un recurso imprescindible para el futuro, porque entienden que la escuela está totalmente alejada de los valores tradicionales gitanos y, al mismo tiempo, se desconfió de su funcionalidad. (...) Es imposible admitir que el alto fracaso escolar de los alumnos y alumnas gitanos no sea debido a un fracaso del sistema escolar (y del sistema social) en su conjunto. En las familias gitanas no existe esta idea de fracaso escolar o por lo menos no con el mismo valor o significado que para la sociedad mayoritaria. En esta falta de expectativas que a veces tenemos los gitanos de la escuela (entre otras cosas porque no garantiza a su salida un trabajo), no es ajena la recepción y la oferta cultural unívoca que tiene la escuela, en contradicción con el espíritu de la Reforma Educativa respecto a la atención a la diversidad. (...) Seguimos siendo, en todas las encuestas e investigaciones, el colectivo más rechazado de cuantos existen en el Estado español. Lo cotidiano es que se sigue recelando y evitando compartir el entorno social con nosotros, con los gitanos. Existe un abismo entre las declaraciones institucionales y la práctica cotidiana, un abismo lleno de racismo social. Mientras las familias no gitanas sigan llevándose a sus hijos e hijas de las escuelas donde asisten los niños y niñas gitanos, la imposibilidad de conocimiento, de amistad, de interrelación cultural, hará imposible un futuro convivencial y sin racismo. ■

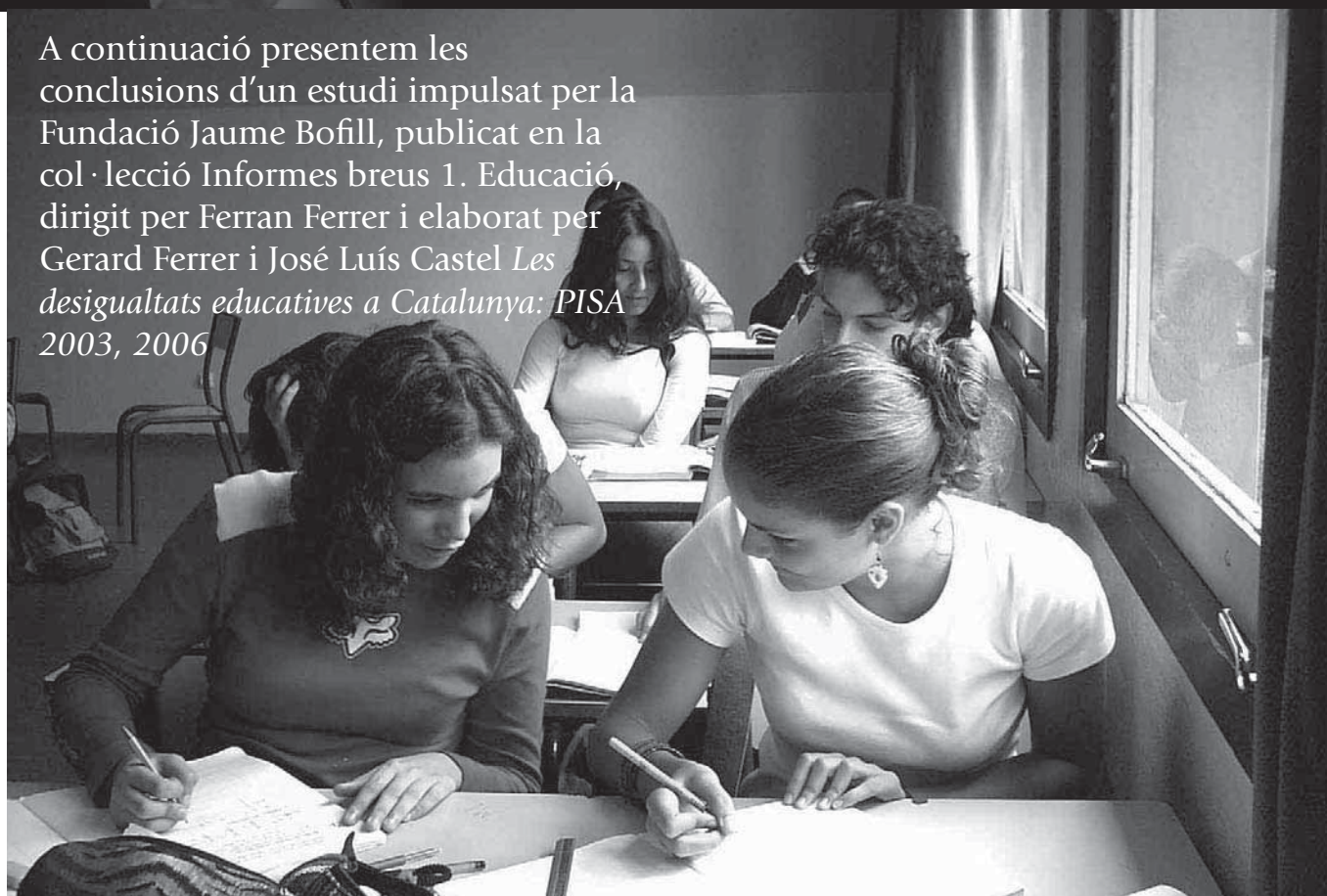
Fundación Secretariado Gitano, <http://www.gitanos.org>

Anàlisi de l'educació a Catalunya

(Informe Pisa, immigració, desigualtats, escola pública-concertada, etc.)

Ferran Ferrer, Gerard Ferrer i José Luís Castel

A continuació presentem les conclusions d'un estudi impulsat per la Fundació Jaume Bofill, publicat en la col·lecció Informes breus 1. Educació, dirigit per Ferran Ferrer i elaborat per Gerard Ferrer i José Luís Castel *Les desigualtats educatives a Catalunya: PISA 2003, 2006*

Les desigualtats educatives a Catalunya: PISA 2003

Conclusions de l'anàlisi des de la perspectiva internacional

Catalunya es troba en una situació bona en termes d'igualtat de resultats, no pel que fa a nivells d'excel·lència acadèmica, sinó pel que fa a les diferències entre els estudiants amb un rendiment alt i els estudiants amb puntuacions baixes. Des d'un punt de vista comparat, Catalunya disposa d'un sistema educatiu que aconsegueix compensar –més que en altres països– l'impacte que tenen els factors del context social i econòmic en els resultats dels estudiants.

Catalunya, seguint de prop Islàndia, Finlàndia, Noruega i Suècia, se situa en el grup que presenta menys variància intercentres, és a dir, dins del grup que mostra més equitat entre els centres educatius i en què les diferències en els

resultats s'expliquen fonamentalment per les característiques de l'alumnat.

Un dels factors que afavoreix uns índexs més alts d'equitat és un sistema educatiu més homogeni i integrador. En aquest sentit, Catalunya es troba entre els països on el factor centre educatiu és decisiu en la compensació de les situacions de desigualtat i on, per tant, s'eviten alts nivells de segregació d'estudiants segons els centres educatius per raó d'estatus socioeconòmic. Altrament, els països amb sistemes d'ensenyament segregadors que presenten itineraris formatius i selecció institucional primerenca dels estudiants, com ara Bèlgica, Alemanya o Suïssa, mostren unes dispersions més grans en el seu rendiment acadèmic i una diferenciació més gran de l'alumnat per centres.

Un dels aspectes negatius en el cas de Catalunya és la relació entre inversió

pública en educació (segons PIB per càpita) i puntuacions dels estudiants. Malgrat que un poder adquisitiu més gran no implica necessàriament un rendiment acadèmic més alt, generalment a un PIB per càpita més alt li corresponen puntuacions més altes. En aquest sentit, atenent a la mitjana dels països europeus, Catalunya obté uns resultats acadèmics més baixos dels que li correspondria, tenint en compte el nivell d'inversió pública en educació. Des d'aquesta perspectiva comparada, es pot concloure que a Catalunya no només cal una major inversió pública en educació, sinó també que tingui un nivell més alt d'eficiència.

En aquest marc d'equitat del sistema educatiu a Catalunya, però, també trobem aspectes crítics, com ara la diferència en el rendiment acadèmic entre els estudiants nadius i els no nadius. En aquest punt Catalunya presenta una

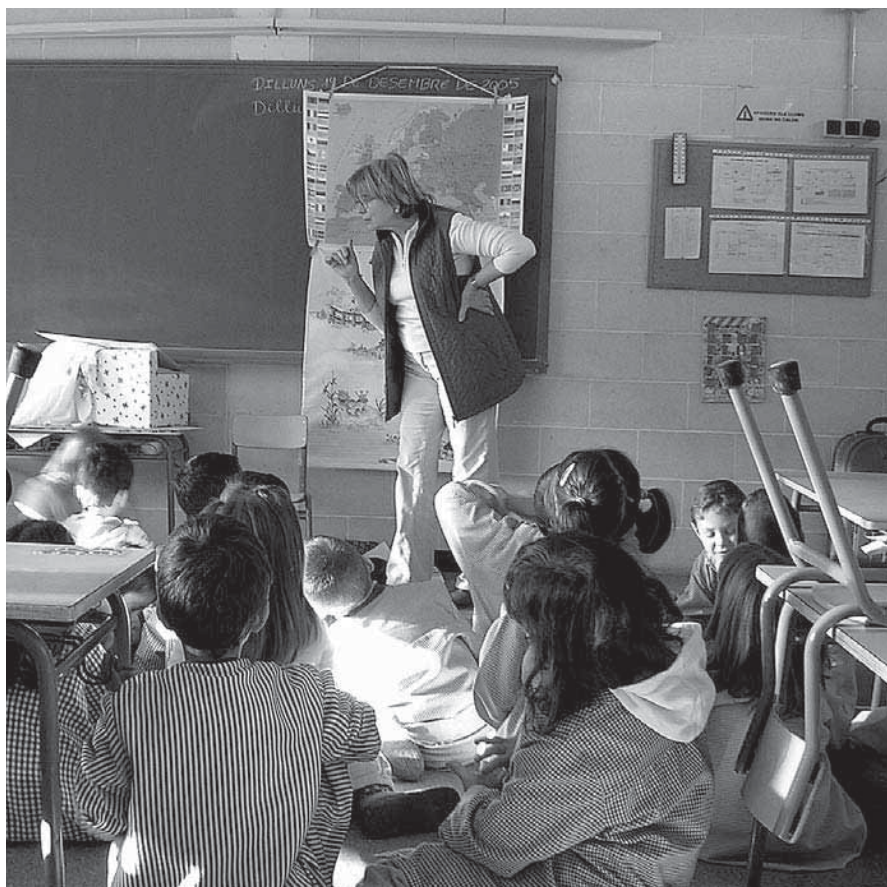
desigualtat significativament alta entre l'alumnat nadiu i el que no ho és. Així mateix, també es mostren certs indicis de desigualtat educativa en alguns factors associats al nivell socioeconòmic i cultural de l'alumnat i a la titularitat dels centres. En aquest aspecte es confirma la necessitat de realitzar una anàlisi interna del sistema educatiu a Catalunya des de la perspectiva de les desigualtats educatives.

Desigualtats en el sistema educatiu a Catalunya

Perspectiva dels estudiants

Una de les principals explicacions de les desigualtats educatives a Catalunya és el context socioeconòmic i cultural de l'alumnat. En primer lloc, a Catalunya les variables de nivell socioeconòmic i cultural de les respectives famílies determinen i expliquen la major part dels resultats de l'alumnat. En segon lloc, els resultats mostren com els processos d'aprenentatge també estan condicionats per l'estatus socioeconòmic i cultural. L'alumnat amb un estatus alt té més confiança, seguretat i autoconcepte envers l'aprenentatge, i menys angoixa i inseguretat. En tercer lloc, l'alumnat amb expectatives acadèmiques altes obtenen unes puntuacions significativament més altes que la resta. Aquestes aspiracions educatives de l'alumnat també estan associades al seu nivell social, econòmic i cultural. Finalment, la llengua parlada a casa també està associada al rendiment acadèmic, i l'alumnat que té el català com a llengua principal és el que obté unes puntuacions més elevades. En aquest cas també cal remarcar que aquest alumnat presenta un estatus socioeconòmic i cultural més alt.

Atenent al rendiment acadèmic segons el gènere, podem observar com a Catalunya les noies obtenen unes puntuacions superiors a les dels nois en matèria de comprensió lectora, mentre que els nois obtenen un rendiment acadèmic més alt que les noies en l'àrea de competència matemàtica. En el marc de l'aprenentatge de les matemàtiques, els

Els resultats de l'informe PISA mostren com els processos d'aprenentatge estan condicionats, entre d'altres factors, per l'estatus socioeconòmic i cultural de l'alumnat.

nois mostren unes característiques més favorables que les noies. A més, quant a actituds envers la cultura institucional del centre, les noies tenen una disciplina més gran que els nois, una actitud millor envers el centre educatiu i unes relacions millors amb el professorat.

Finalment, un dels indicis de desigualtat educativa també es troba en l'origen de l'alumnat. En primer lloc, les diferències en rendiment acadèmic entre l'alumnat nadiu i no nadiu és significativament alta. L'origen dels i les estudiants també està fortament associat tant amb l'estatus socioeconòmic i cultural de la seva família com amb les seves expectatives acadèmiques.

Perspectiva dels centres educatius

Pel que fa als centres educatius, a Catalunya existeixen diferències significatives en les puntuacions mitjanes obtingudes pels centres privats respecte als centres públics. Un cop

més, aquestes diferències s'expliquen fonamentalment pels factors associats al context socioeconòmic i cultural de l'alumnat. D'una banda, l'estatus de l'alumnat correlaciona fortament amb el seu rendiment acadèmic i, de l'altra, els centres públics concentren una proporció significativament més alta d'estudiants amb un estatus baix. Pel que fa al clima escolar, els centres dels estudiants dels quals tenen un bon nivell d'actituds, tendeixen a obtenir un millor rendiment acadèmic. Així mateix, els estudiants que assisteixen a centres amb un baix nivell de bones actituds de l'alumnat mostren, de mitjana, un estatus socioeconòmic més baix. El compromís del professorat també està associat al rendiment acadèmic dels estudiants. Així doncs, l'alumnat dels centres amb un alt compromís del professorat obtenen mitjanes en matemàtiques significativament superiors a les d'aquell que està en centres on hi ha nivells de compromís més baixos. ■

Ara mateix, tot està per fer i tot és possible

Anàlisi de la formació de les persones adultes

Margarida Massot

Membre del grup de recerca que ha elaborat el Diagnòstic de la Formació de persones Adultes a Catalunya 2006

Fent nostres les paraules de Martí Pol, *ara mateix* la Formació de les persones Adultes (FpA) requereix una revisió en profunditat i una actualització del marc legal que l'ordena i en aquest sentit, *tot està per fer i tot és possible*. La situació formativa de les persones adultes a Catalunya no és la desitjable. Els nivells formatius són inferiors que els de la Unió Europea. En aquests moments, a Catalunya, hi ha gairebé dos milions de persones adultes sense cap titulació; en comparació amb la Unió Europea, el nivell de formació de la població adulta és força baix, i aquest fet incideix desfavorablement en qüestions com els nivells i la qualitat de l'ocupació, el risc d'exclusió i les possibilitats de desenvolupament personal. També es pot constatar que el baix nivell socioeducatiu té una incidència negativa sobre els resultats acadèmics dels fills i filles i per tant són un factor de gran incidència en els cercles d'exclusió.

Nivells de formació

Catalunya té una població de gairebé 7 milions de persones. L'estructura de la població per edats permet confirmar que la major part de la població catalana està a l'edat adulta, i més concretament que 8 de cada 10 catalans són persones adultes. D'aquests 7 milions de persones, gairebé dos no han acabat els estudis obligatoris (segona etapa d'EGB, de l'ESO i l'FP de primer grau), el que suposa el 34% de la població. Aquest fet implica que 4 de cada 10 persones adultes no tenen cap títol del sistema educatiu. Si a més, s'hi suma el fet que el 33% de la població ha obtingut una titulació bàsica s'obté que gairebé dues terceres parts de la població no han assolit un nivell de formació més elevat que l'obligatori. Dit d'una altra manera, només 3 de cada 10 persones adultes tenen estudis equivalents a EGB, ESO o FP 1er Grau.

En els darrers 20 anys s'ha aconseguit reduir el nombre de persones amb els estudis obligatoris inacabats. Aquesta evolució positiva del nivell de formació indica que si bé s'està superant una part de l'esclatxa formativa entre els estudis obligatoris inacabats i els acabats. L'esclatxa encara es manté i de manera molt important en l'etapa posterior: només 1 de cada 2 persones que acaba els estudis obligatoris continua estudiant, entre els nivells de formació bàsica i obligatòria i els estudis mitjans i superiors. Així doncs, encara es perpetua una enorme esclatxa formativa entre el grup de persones que com a molt ha assolit una titulació obligatòria i les que tenen estudis mitjans o superiors. A destacar que només 3 de cada 10 de joves té estudis mitjans, en contrast amb el conjunt de països de la Unió Europea dels 15 on la majoria de la població té estudis postobligatoris.

Nivells de formació i desigualtat social

El nivell de formació és un factor clau que incideix en la desigualtat social. Les persones amb major nivell d'atur i amb major situació de pobresa són aquelles que tenen un nivell de formació més baix. Així, 3 de cada 4 persones aturades només tenen estudis obligatoris acabats o inacabats i gairebé 1 de cada 2 persones sense estudis és pobre. A mesura que augmenta el nivell de formació disminueix el percentatge d'atur i augmenta la taxa d'ocupació; una relació que esdevé més intensa en el grup de les dones. Això implica que el nivell de formació està relacionat amb la inserció laboral, especialment per a les dones. El risc d'estar en atur i de viure en situació de pobresa no està igualment distribuït, sinó que afecta més a les persones amb un nivell més baix de formació. És aquest grup de persones les que participen en menor mesura de la societat de la informació i la comunicació i, conseqüentment, no tenen les mateixes oportunitats per adaptar-se als canvis derivats de la transformació cap a una societat del coneixement. La formació es constitueix, per tant, com una mesura d'evitar el risc a l'exclusió social i reduir la desigualtat social i l'esclletxa digital.

Les desigualtats formatives es veuen també reflectides en l'anomenada esclletxa digital. Les persones amb un nivell formatiu més elevat són les que fan un major ús de les noves tecnologies de la informació i la comunicació. Es produeix una gradació perfecta entre major nivell d'estudis i major ús de les TIC: el perfil de l'internauta és un home de 16 a 24 anys i universitari (taula 2). D'altra banda, s'observa que 1 de cada 2 universitaris llegeix llibres cada dia, mentre que 1 de cada 2 persones sense estudis no ho fa mai o gairebé mai. També és força conculent que 6 de cada 10 universitaris llegeixen el diari cada dia, mentre que només la meitat de la població amb estudis primaris ho fa cada dia.

Estudis internacionals, com l'Informe PISA-2003, demostren la forta correlació entre el nivell formatiu de les famí-

La formació es constitueix com una mesura d'evitar el risc a l'exclusió social i reduir la desigualtat social i l'esclletxa digital.

lies i els resultats acadèmics dels fills i filles. Tant el nivell formatiu dels pares i mares com l'estatus econòmic, social i cultural de la família i els recursos educatius a la llar estan altament correlacionats amb els resultats educatius dels fills i filles, només recordar que a Catalunya hi ha el doble de joves respecte Europa que abandonen prematurament els estudis.

L'estudi PISA posa de manifest la forta correlació entre el nivell educatiu dels pares i els resultats acadèmics dels fills i filles; la formació de persones adultes és, per tant, un mecanisme d'evitar la reproducció de les desigualtats socials entre les generacions futures.

La formació de les persones adultes i la dels infants són dues cares de la mateixa moneda. Per tant, una reforma del sistema educatiu no serà eficaç si no es contempla elevar el nivell educatiu de les persones adultes. A la vegada, és necessari un sistema educatiu eficaç per tal de promoure la participació de les persones adultes en un procés d'educació permanent, ja que és difícil que es vulgui participar en el procés de formació continuat si les experiències d'apre-

mentatge de la infància i de l'adolescència han estat negatives.

Nivells de participació en la formació de persones adultes

La participació en la formació de persones adultes a Catalunya és la més baixa de la Unió Europea, després de Grècia. Només un 3% de la població adulta catalana fa algun tipus de formació, mentre la mitjana de la Unió Europea es situa en un 10%. Així doncs, el baix nivell de formació a Catalunya no queda compensat per un nivell de participació en la FpA, que podria corregir el dèficit formatiu si fos més elevada. Incentivar una major participació a la FpA és un gran repte pendent, per tal de superar l'esclletxa formativa existent entre la secundària obligatòria i la postobligatòria, promoure la ciutadania activa, i millorar l'ocupabilitat i la cohesió social.

Hi ha una gran diversitat de perfils de participants en la FpA. Una tercera part són persones estrangeres, matriculades bàsicament en programes de llengua. El col·lectiu de dones supera el d'homes, ja que representa el 64% del total. ▶

Aquest fet està en consonància amb el retard històric de les dones en nivell de formació, tot i que no explica per si sol una diferència de participació tant gran; molt possiblement les dones tenen més consciència i menys vergonya de manifestar les seves necessitats formatives i una millor valoració i concepció de l'aprenentatge.

Es trenca el tòpic de que la majoria de públic dels centres de FpA són persones grans i analfabetes funcionals. Aquest col·lectiu representa només el 14% del total de la matriculació.

La majoria de persones matriculades tenen menys de 45 anys. Els grups d'edat més joves entenen la FpA com a mecanisme per accedir a nivells superiors d'educació –postobligatòria–, mentre que per als més grans, i dins d'aquests, el col·lectiu de dones, és una manera d'aconseguir unes competències bàsiques o de desenvolupar activitats de lleure i culturals. ■

Es trenca el tòpic en que la majoria de públic dels centres de FpA són persones grans i analfabetes funcionals. Aquest col·lectiu representa només el 14% del total.

Finalitats i objectius de la FpA

Formació per al món laboral	<ul style="list-style-type: none"> • Facilitar l'accés al món laboral: proporcionar eines per a la incorporació i promoció laboral. • Fomentar la formació com a eina de reinserció laboral.
Formació bàsica	<ul style="list-style-type: none"> • Promoure l'alfabetització digital i formació permanent en les noves tecnologies. • Proporcionar la formació bàsica àmplia i diversa que la societat actual demana. • Inserir al sistema educatiu les persones que hi estiguin interessades. • Facilitar l'obtenció de titulacions (especialment les bàsiques). • Incentivar el perfeccionament, actualització i extensió cultural a diferents nivells; orientar la formació bàsica cap a la formació permanent; conscienciar de la necessitat de l'aprenentatge permanent.
Formació per al desenvolupament personal, la participació social i política, el lleure i la cultura	<ul style="list-style-type: none"> • Acollir i incloure les persones estrangeres: facilitar l'accés de la població immigrant a llengua i la cultura catalana i castellana. • Desenvolupar la presa de consciència crítica i els mecanismes d'autoavaluació, autoestima, autoafirmació personal i creativitat per tenir autonomia en la vida quotidiana i professional. • Contribuir al desenvolupament d'una participació activa en la vida social, cultural i associativa de l'entorn (responsabilitat cívica i participació social), perquè a través de la participació ciutadana s'incideixi progressivament en la transformació social. • Relacionar el contingut de l'educació amb l'entorn on es dona per contribuir a la seva millora. • Formar en la solidaritat, la inclusió, la tolerància, la no discriminació, la cooperació, el diàleg cultural i intergeneracional. • Facilitar la convivència intercultural i intergeneracional. • Millorar de la qualitat de vida i creixement personal. • Ser un centre obert a l'entorn; participació en fòrums educatius al municipi, relacions amb institucions, entitats culturals, accions socioculturals, evitant actuacions merament escolars. • Promoure una gestió democràtica i participativa: participació dels professors, personal no docent i participants en la gestió del centre. • Afavorir la col·laboració i coordinació amb altres entitats i centres públics. Mantenir relacions estables amb la resta de professionals implicats en la formació de persones adultes.

Font: elaboració pròpia a partir d'una mostra de 82 centres públics de FpA.

Educar els valors avui. La proposta de "Senderi"

Ana Novella

Associació Senderi, Educació en valors. www.senderi.org

Senderi, Educació en valors edita el seu 25è butlletí: "Senderi, altaveu de l'educació en valors". Aquest és un moment molt especial per a les entitats que promouen el projecte i que van veure com començava a fer les seves primeres passes al maig de 1998. *Senderi* és una iniciativa conjunta de diverses institucions relacionades amb l'educació que han unit esforços per reflexionar sobre l'educació en valors i per ser l'altaveu de les experiències que hi ha per treballar-la. La diversitat de perspectives que hi ha entre les institucions que formen *Senderi*, juntament amb la voluntat d'apropar-se a l'educació en valors des de diferents àmbits (escola, família, lleure, ciutat, ONG, investigació...) i des de diferents punts del territori català, són els seus trets d'identitat. *Senderi* està adreçada a tots els agents socials que estiguin interessats en aquest àmbit, especialment aquells que estan vinculats a l'escola, les institucions del lleure, els moviments socials, les associacions, les organitzacions no governamentals, les famílies, les administracions locals, els moviments cívics i els ciutadans i les ciutadanes en general.

El projecte s'ha anat transformant al llarg d'aquests vint-i-cinc monogràfics amb la voluntat de ser un espai d'intercanvi i de reflexió conjunta, de difusió d'aportacions teòriques, de promoció de bones pràctiques i d'intercanvi de recursos entre les persones interessades en aquesta temàtica. Un moment molt especial per al projecte va ser l'abril del 2004, quan *Senderi* va

rebre el Premi de Civisme als Mitjans de Comunicació en la modalitat de pàgina web de contingut cívic lliurat pel Departament de Benestar i Família de la Generalitat de Catalunya.

Els espais que *Senderi* ha proposat per ampliar els recursos i per afavorir la implicació de les associacions i dels ciutadans són:

- **"Calaix d'actualitat"**, on es fa una anàlisi crítica de l'actualitat social (notícies, fets, esdeveniments).
- **"Butlletí"**, on s'aborden de forma monogràfica temes relacionats amb els valors. Està format per l'editorial, articles d'opinió i experiències.
- **"Recursos didàctics"**, on els visitadors de la pàgina poden trobar materials per intervenir i treballar en valors en els diferents àmbits educatius. Els recursos majoritàriament estan en format pdf o, en els altres casos, mitjançant un enllaç es podran anar a trobar a la pàgina del seu editor.
- **"Mediateca"**, on es poden trobar llibres, filmografies, materials i pàgines webs. En aquesta secció es recullen ressenyes de recursos de diferent format (paper, vídeo, web...), i té la finalitat d'informar de les novetats que surten i aportar-hi comentaris.
- **"Agenda"**, on s'informa el lector dels diferents actes que s'organitzen al voltant de l'educació en valors (xerrades, jornades, seminaris, congressos...). ■

Butlletins editats per Senderi, Educació en valors des de 1998

- Butlletí 1 Situació actual de l'educació en valors
- Butlletí 2 Drets Humans.
- Butlletí 3 Valors, emocions i l'educació.
- Butlletí 4 Pau, Resolució de conflictes i educació.
- Butlletí 5 Transmissió de valors amb població en risc.
- Butlletí 6 Família i valors.
- Butlletí 7 Religió i Escola.
- Butlletí 8 Ciutat i valors.
- Butlletí 9 El pensament crític o gosar a pensar diferent.
- Butlletí 10 Consum i valors
- Butlletí 11 Internet: Societat de la informació versus societat del coneixement?
- Butlletí 12 Parlem de gènere
- Butlletí 13 Una mirada ètica als mitjans de comunicació
- Butlletí 14 El valor de la salut
- Butlletí 15 L'educació intercultural a debat
- Butlletí 16 La qualitat de la Llei de Qualitat
- Butlletí 17 Educació política-Educació democràtica
- Butlletí 18 Laïcitat en l'educació
- Butlletí 19 Un nou concepte d'oci per als joves d'avui
- Butlletí 20 Família, educació i agents educadors
- Butlletí 21 L'aprenentatge-servei com apràctica d'educació en valors
- Butlletí 22 Relacions intergeneracionals
- Butlletí 23 Ciutat i ciutadania
- Butlletí 24 Escola i Escoles

Entitats que en formen part:

- Associació de Mestres Rosa Sensat
- Col·legi de Doctors i Llicenciats en Filosofia i Lletres i Ciències de Catalunya
- Fundació Catalana de l'Esplai
- Federació de Moviments de Renovació Pedagògica
- Fundació Jaume Bofill
- Grup de Recerca d'Educació Moral i Institut de Ciències de l'Educació (Universitat de Barcelona)
- Fundació Pere Tarrés
- Intermón Oxfam
- Lliga dels Drets dels Pobles
- Institut de Ciències de l'Educació (Universitat Autònoma de Barcelona)
- Mans Unides
- Sedupaz
- Xarxa Temàtica sobre l'Educació en Valors (2002/XT/00005)
- Grup de Recerca d'Educació Intercultural (GREDI) de la Universitat de Barcelona
- Grup de Recerca Educativa de la Universitat de Vic (GREUV)
- Grup de Recerca "Valors en l'educació física i l'esport. Valors en joc" (UAB)
- Fundació Ferrer i Guardia
- Federació d'associacions de Mares i Pares d'alumnes de Catalunya (FaPaC)

Institucions que donen suport econòmic:

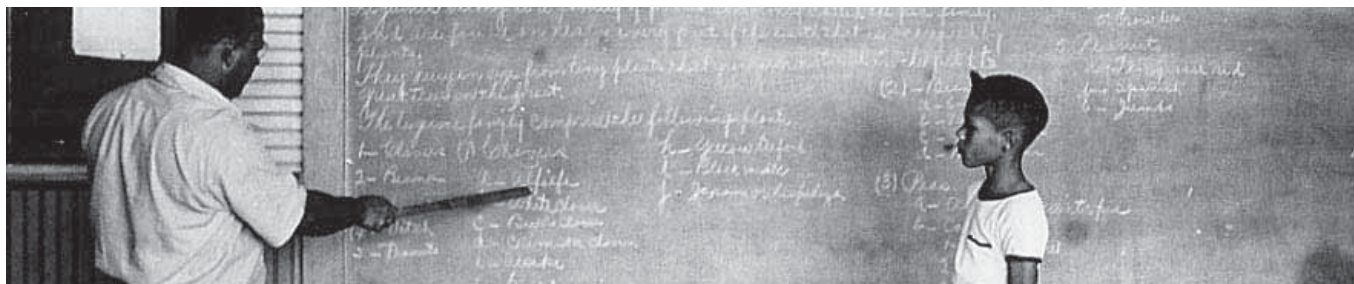
- Departament de Benestar i família i Departament d'Educació, Generalitat de Catalunya
- Participació ciutadana. Ajuntament de Barcelona
- Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament i Departament d'Educació.
- Diputació de Barcelona
- Fundació Pro-pedagògic
- Cooperativa Abacus

L'educació per al desenvolupament (EPD)

D'assignatura pendent a font de legitimitat

Montse Santolino

Tècnica de la Comissió d'Educació per al Desenvolupament de la Federació Catalana d'ONG pel Desenvolupament

Des dels seus inicis, el treball de cooperació al Sud ha anat acompanyat d'accions de sensibilització al Nord, però no és fins a la dècada dels 70 del segle passat que el concepte d'educació per al desenvolupament es generalitza en alguns països europeus. En aquell moment ja es van definir com els seus pilars fonamentals el coneixement de la situació dels països del Sud, l'anàlisi de les causes (parant especial atenció en la responsabilitat dels països rics) i el foment d'actituds favorables a la transformació de l'injust sistema de relacions internacionals.

Igual que han evolucionat les pràctiques sobre el terreny i la idea de desenvolupament, també ha evolucionat el concepte d'educació per al desenvolupa-

ment, que des de mitjan anys 90 incorpora d'una manera molt clara la perspectiva de la globalització. Avui, i d'acord amb les línies establertes al Fòrum de la Coordinadora Europea d'ONGD-CONCORD¹, definim l'educació per al desenvolupament com un procés per generar consciències crítiques, per fer que cada persona sigui responsable i activa per construir una nova societat civil, tant al Nord com al Sud, compromesa i solidària, entenent la solidaritat com a corresponsabilitat en el desenvolupament en què estem tots embarcats (ja no hi ha fronteres ni distàncies geogràfiques), i participativa, les demandes, necessitats, preocupacions i anàlisis de la qual s'han de tenir en compte en la presa de decisions polítiques, econòmiques i socials.

El treball de les ONGD catalanes

El Codi ètic de la Federació Catalana d'ONGD², d'obligatori compliment des de 1997, recull expressament els principis de l'educació per al desenvolupament quan diu que l'objectiu bàsic del treball de les ONGD no és la cooperació en si mateixa "sinó contribuir a la satisfacció equitativa de les necessitats bàsiques de tots els éssers humans al Nord i al Sud", que "això resulta impossible sense canviar els actuals models de propietat privada, producció, distribució i consum", i que "al Nord, les ONGD han de realitzar activitats orientades a provocar canvis en els seus propis països, per tal de transformar les relacions Nord-Sud".

El Pla director de la cooperació catalana 2003-2006 parlava d'una "manca d'acció estratègica conjunta per a la conscienciació solidària". Òbviament hi ha altres poderoses raons que hi han jugat en contra, però la manca de reflexió i actuació conjunta de les mateixes ONGD hi compta, i és per això que la Junta de la Federació va decidir abordar el tema. Tenint en compte que a les ONGD sovint s'ha identificat educació per al desenvolupament amb educació formal, la Junta va encarregar l'*Estudi sobre l'ús dels recursos de les ONGD entre el professorat de Catalunya* (descarregable a la web), i va endegar així un procés que, finalment, va cristal·litzar en la creació d'una comissió específica de treball.

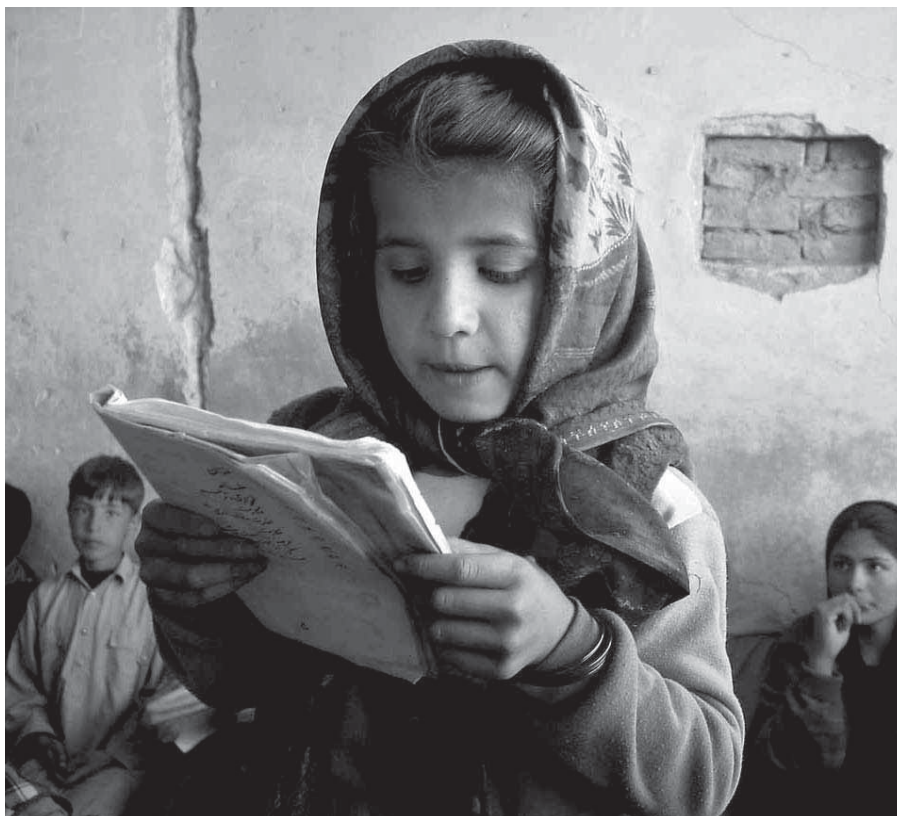
Al desembre de 2004, membres de dife-

rents entitats federades amb experiència en el tema o que hi estaven interessats van crear la Comissió d'Educació per al Desenvolupament -Comissió d'EPD, per simplificar- i van establir les tres primeres prioritats: revisar i actualitzar el concepte d'EPD, definir noves estratègies en relació amb l'educació formal i recollir i sistematitzar les accions d'EPD de les ONGD federades.

A hores d'ara disposem d'un document que explica què és i què significa l'EPD, i d'una classificació de recursos dels materials d'EPD i de sensibilització de les ONGD federades (ambdós documents són disponibles a la web de la FCONGD). A més, treballem de manera coordinada amb els grups d'EPD de la coordinadora estatal i europea

¹ CONCORD, <http://www.concordeurope.org/>

² Descarregable a la web de la FCONGD: www.pangea.org/fcong

d'ONGD, i finalment hem fet un treball d'incidència en les administracions responsables de cooperació i d'educació, que ja ha donat els seus primers fruits.

Els tres àmbits de l'educació per al desenvolupament

Pel que fa a l'educació formal, l'estudi sobre l'ús dels materials de les ONGD a l'escola va posar sobre la taula les dificultats i limitacions d'aquesta forma d'intervenció, i va fer evident la necessitat de replantejar-se la relació ONGD-escola. Sense la incorporació de l'EPD al currículum, i sense una millor formació del professorat, les accions puntuals i els materials de les ONGD només tenen un caràcter complementari i arriben a mestres o centres a títol individual, i per tant mai no s'assoliran els objectius que es persegueixen. Cal, doncs, incidir políticament i establir aliances amb la comunitat educativa més organitzada per incorporar les nostres propostes als programes educatius. Un dels espais privilegiats en aquest sentit ha estat el de les *escoles compromeses amb el món*, on treballem conjuntament amb el món educatiu (Escola de Mestres Rosa Sensat, moviments de renovació

pedagògica, Departament d'Educació), l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament i altres administracions amb responsabilitats en educació i cooperació (l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona), per impulsar el treball d'EPD a les escoles.

Hem comprovat que ens cal conèixer millor el complex sistema educatiu i les possibilitats que ofereix, molt inexplorades fins ara. Segurament ens calen professionals específics per adreçar-nos-hi amb propostes conjuntes o integradores, que ens permetin superar la imatge de confusió o *mercadeig* que a vegades donem, però sobretot que ens ajudin a desenvolupar una nova mentalitat realment educativa: pensar en processos, i no en projectes, i pensar en avaluacions per a l'autoaprenentatge i no per quantificar resultats.

Però l'EPD estableix, a més, com a àmbits d'actuació, l'educació no formal i l'educació informal. L'educació no formal té a Catalunya com a protagonistes indiscutibles les associacions educatives presents en el món del lleure, però no menys importants són totes aquelles institucions, grups o col·lectius que podrien compartir els nostres objectius

educatius, i amb els quals ens cal trobar espais comuns de treball i discussió.

En el cas de l'educació informal estem parlant d'uns agents externs molt potents, com són els mitjans de comunicació o la universitat (espais de recerca), però incloem també aquí tota la tasca de sensibilització, denúncia i incidència política de les nostres ONGD. Com en el cas de l'educació formal, ens cal una revisió crítica del nostre treball i de la nostra relació amb la ciutadania perquè tot indica⁴ que després de molts anys ni tan sols hem fet entendre què són i què fan les ONGD, i que hem alimentat amb les nostres pràctiques un imaginari de la solidaritat més proper a la neobeneficència que al canvi social. Com diu David Sogge,⁵ els ecologistes sí que han aconseguit convèncer tothom que el món necessàriament ha de canviar; les ONGD, no.

No convindria oblidar tampoc, com ens recorda M. Luz Ortega Carpio, que són els principis i la fidelitat a les ONGD el que les legitima, i que, per tant, el camp d'actuació que per excel·lència dóna sentit a les ONGD i les legitima és l'educació per al desenvolupament: "La necessària fidelitat als principis sobre els quals les ONGD han de basar la seva acció ens porta a afirmar que l'EPD no ha de ser un àrea més d'actuació de les ONGD, sinó que hauria d'estar present transversalment en totes les actuacions de la cooperació".⁶

Podem afirmar, per finalitzar, que en els últims anys l'educació per al desenvolupament no ha evolucionat tant respecte als seus objectius com respecte a la consideració de qui hauria d'implicar-se, tant a dins com a fora de les ONGD, amb aquest enfocament. Les ONGD, principals impulsores, ens enfrontem a dos reptes fonamentals: d'una banda, assumir que l'EPD ha d'implicar tota l'organització i fer-nos reconsiderar les nostres prioritats i, de l'altra, establir aliances amb una multiplicitat d'actors educatius presents en altres àmbits, sense els quals mai aconseguirem canvis significatius en la consciència col·lectiva. ■

⁴ Vegeu Informe de la CONGDE sobre la percepció social de las ONGD, www.congde.org

⁵ Entrevista amb David Sogge a *La Magalla*, butlletí de la FCONGD, núm. 8

⁶ M. Luz Ortega, "La educación para el desarrollo: un medio para la legitimidad en un sector fragmentado", *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, núm 72, p.97-113, desembre 2005-gener 2006.

Sierra Leona: pequeños signos de esperanza después de la guerra

Chema Caballero
Misionero javeriano

Después de una guerra uno de los pilares de la sociedad que quedan gravemente afectados es el de la educación. El proceso para reconstruir un nuevo sistema educativo pasa necesariamente por socializar, en primera instancia, a los niños que participaron en el conflicto armado. También es importante transmitir a las familias la importancia de que sus hijos asistan al colegio para garantizar el desarrollo comunitario de la región.

Sierra Leona, el país más pobre del mundo durante catorce años seguidos, según Naciones Unidas, ha vivido once años de guerra civil que se han caracterizado por el masivo desplazamiento de civiles, continuo saqueo, destrucción de casas e infraestructuras, el mal uso de los recursos económicos, las terribles atrocidades cometidas a los civiles (amputaciones, violaciones, asesinatos) y el continuo secuestro de niños y niñas para ser utilizados como soldados o esclavas sexuales.

Decir que los diamantes fueron la causa que desencadenó la guerra en Sierra Leona es una simplificación, pero es verdad que jugaron un papel clave financiando a rebeldes y tropas del gobierno. En este sentido, los diamantes sierraleoneses sacaron a la luz el tema de los "diamantes de sangre", desde que en 1992 las principales zonas diamantíferas del país cayeran en manos de los rebeldes del RUF. Aunque las raí-

ces de la guerra en Sierra Leona hay que buscarlas en la pobreza, la corrupción y el mal gobierno, la comercialización de los diamantes y la lucha de las potencias europeas por controlar los recursos naturales de África también alimentaron fuertemente el conflicto.

Desde el inicio de la guerra, la Iglesia Católica se planteó la denuncia de las atrocidades cometidas por los distintos grupos combatientes, y como acciones prácticas la ayuda a refugiados y desplazados internos y la rehabilitación de los niños y niñas secuestrados y forzados a ser soldados o esclavas sexuales. Los diversos intentos de los misioneros javerianos para trabajar con estos niños y niñas cuajaron en 1999 con la apertura de un programa que tuvo como centro un antiguo hotel junto a una playa no muy lejos de la capital, Freetown. El centro de St. Michael se abrió como una respuesta cristiana al ansia de justicia y paz que vivía el país en ese momento.

Los niños secuestrados en Sierra Leona fueron utilizados como escudos humanos, esclavas sexuales y finalmente entrenados para ser soldados. Igualmente, fueron usados como espías, infiltrándoles en las ciudades y aldeas que se pretendía atacar para pasar información sobre el número de tropas enemigas, localización de las armas, elaborar listas de personas que se oponían a los rebeldes o descubrir donde estaban escondidas las reservas de comida. Tras su secuestro, los menores eran forzados a transportar los frutos de los saqueos y la intendencia del grupo sobre sus cabezas y caminaban durante días en medio de la selva, casi sin comida, sirviendo a los que les habían secuestrado, durmiendo en el suelo. A los que no eran capaces de soportar ese ritmo o intentaban escapar, les esperaba la muerte. Para evitar fugas era normal que se les marcara en el pecho o en los brazos con cuchillas o cortes de cuchillo las siglas RUF, AFRC o SLA,

según el grupo rebelde que les hubiera capturado, para así ser fácilmente reconocibles.

La vida era todavía más dura para las niñas. Su experiencia con los rebeldes solía empezar con la violación delante de todos. Niñas incluso de diez años eran forzadas a mantener relaciones sexuales diarias con cualquiera que se lo demandase. De este modo, una vez liberadas éstas presentaban traumas más profundos que los de los niños. Las más mayores solían quedarse embarazadas lo que provocaba que a menudo fueran repudiadas por sus maridos que no querían "más cargas". Este hecho explica que en los primeros tiempos del programa, entre los liberados por el grupo armado RUF, hubiera muchas niñas embarazadas.

Haciendo un resumen de lo que fue el programa de acogida, rehabilitación y reintegración de niños y niñas forzados a ser soldados en St. Michael, podemos decir:

- Su parte fundamental, en un primer momento, se desarrolló en el propio centro donde lo que se intentaba es rehabilitar al niño.
- Un segundo objetivo del programa, era encontrar a las familias de los niños y niñas y lograr su reunificación.
- Los que no podían ser reunificados pasaban a lo que denominamos Cuidado Alternativo (adopciones, pisos tutelados, programa de aprendizaje y finalmente vida independiente).
- Para llevar a cabo todo este trabajo, era necesaria la colaboración de la comunidad local más cercana en particular, y de la sociedad sierraleonesa en general.

Hacia noviembre del 2001 el flujo de niños que llegaba al centro disminuía considerablemente ya que en los meses anteriores se habían desmovilizado la mayoría de ellos. En enero del 2002 se cierra el proceso de desmovilización y oficialmente todos los niños que ha-

bían estado en manos de los rebeldes han sido liberados. Hacia mediados de marzo 2002 la mayoría de los niños en el programa habían sido reunificados con sus familias, y aquellos, cuyas familias no podían ser encontradas, colocados en Cuidado Alternativo. Por lo tanto, los javerianos decidieron cerrar el centro de St. Michael a finales de marzo 2002 y centrarse sólo en el Cuidado Alternativo y seguimiento de los niños y niñas reunificados con sus familias. Cuando se cerró St. Michael habían pasado por el centro más de tres mil niños y niñas.

En marzo de 2005 solo unos 150 niños y niñas quedan en el programa de cuidado alternativo. La mayoría de ellos van al colegio y algunos ya ha llegado a la universidad. Otros viven una vida independiente trabajando, algunos ya casados y con hijos. Luego hay un seguimiento de muchos de los niños y niñas que habiendo sido reunificados con sus familias siguen presentando algún tipo de problemática. ▶

Una vez que el proyecto de rehabilitación de niños y niñas soldados estaba controlado y no necesitaba tanta atención directa se decidió comenzar una nueva fase de este proyecto basada en la reintegración a través de la comunidad. Se ha elegido la zona más subdesarrollada del país (valga la paradoja, la zona más pobre del país mas pobre de la tierra). Se trata de dos chiefdoms Tonko limba y Bramaia en el distrito de Kambia, en la provincia del norte. Una bolsa de selva profunda fuera de todas las vías de comunicación y por tanto muy aislada. Por eso esta zona fue utilizada por los rebeldes del RUF como una especie de santuario. Instalaron aquí campos para descansar, para abastecerse de provisiones,... Muchas de las personas de la zona pudieron huir y refugiarse en Guinea, pero muchas otras no tuvieron esa suerte y tuvieron que convertirse en colaboradores de la guerrilla. Muchos niños fueron utilizados como soldados, muchas mujeres utilizadas como "esposas de guerra",... Al final de la guerra esta fue una de las últimas zonas en desarmarse y la gente se quedó donde estaba, sin pasar por programas de rehabilitación o recibir ningún tipo de ayuda. Los refugiados también volvieron poco a poco, como pudieron, sin ayuda a aldeas saqueadas y destruidas. Por eso hemos venido aquí a ver como podemos ayudar a estas personas. Tenemos actualmente tres objetivos:

Muchas de las personas de la zona pudieron huir y refugiarse en Guinea, pero muchas otras no tuvieron esa suerte y tuvieron que convertirse en colaboradores de la guerrilla.

- 1 Educación: Pensamos que la educación puede ser el motor de desarrollo de esta región. Estamos construyendo escuelas (y todavía nos quedan muchas mas por construir) tanto primarias como secundarias. Formando maestros y convenciendo a los padres de que manden a sus hijos y especialmente a sus hijas al colegio.
- 2 Trabajo con jóvenes: utilizamos el fútbol como modo de engancharles. La idea es hablar con ellos, con los que fueron combatientes, refugiados, con los que han tenido que abandonar sus estudios a causa de la guerra y ver de que forma podemos ayudarles.
- 3 Trabajo con mujeres: estamos organizando talleres con ellas para ver como podemos ayudarlas, que sean ellas las que encuentren la formula que pueda darles un futuro. Muchas de ellas tienen hijos como consecuencia de los abusos de la guerra y viven solas, sin marido, intentando sacar adelante a sus hijos.

Como muchas otras veces el fútbol ha demostrado ser la mejor fórmula para atraer a niños y jóvenes. En el caso de Tonko Limba estos niños y jóvenes son en su mayoría ex combatientes, ex refugiados y otras muchas víctimas de la guerra. Empezamos en el 2004 con un equipo de fútbol de niños de 14-16 años y a partir de ahí hemos conseguido formar otros ocho equipos más abarcando todas las edades.

El fútbol ayuda a aglutinarles, mantenerles entretenidos de una forma sana, y sirve como excusa para hablar con los chicos y descubrir la problemática que presentan, enseñarles a relacionarse de

manera pacífica con otros chicos de su edad y el valor de la amistad y la competición.

Estamos trabajando mucho el tema de la violencia, una de las grandes herencias de once años de guerra. Y hemos conseguido que gran número de estos chicos vuelvan al colegio o aprendan un oficio. También están descubriendo el valor de trabajar para la comunidad y están ayudando a construir una escuela infantil en los tiempos libres.

Los equipos mezclan igual número de niños ex combatientes y ex refugiados, es decir, victimarios y víctimas. La idea es que una vez terminada la guerra aprendan a convivir juntos y de manera pacífica, perdonando y olvidando el pasado y creando actitudes pacíficas que les ayude a construir juntos un nuevo futuro. La idea es que el equipo de fútbol no funciona si ellos no trabajan, entrenan, y toman decisiones juntos. Si quieren ganar partidos tienen que trabajar juntos. Esta actitud ayuda a crear amistad y compañerismo que se prolonga fuera del campo de fútbol.

Contamos con la ayuda de algunos profesores de las escuelas primarias y secundaria de la zona que de forma voluntaria y gratuita entrenan a los niños, hablan con ellos y les hacen seguimiento.

En la actualidad en el programa de fútbol llegamos a mas de quinientos niños y sorprendentemente han salido también dos equipos de niñas. Abarcamos las edades entre 10 y 18 años.

Todo esto demuestra que no importa la violencia o las condiciones extremas a las que el ser humano haya estado sometido si se le dan las oportunidades justas y las herramientas necesarias, siempre puede rehabilitarse. ■

Las redes educativas rurales en el norte del Perú

Baudilio Valladolid Catpo
CEPESER

Agrónomo de formación y oficio fue el coordinador del proyecto "Establecimiento de Redes Educativas Técnicas Agropecuarias en la cuenca Catamayo Chira" desarrollado en el norte del Perú en el departamento de Piura - Perú. El autor del artículo es

especialista en Agroecología, forestería, caficultora, educación y desarrollo rural. Miembro del Consejo Directivo de la ONG peruana Central Peruana de Servicios- CEPESER.

1 Introducción

Después de los años de violencia política por los que ha atravesado el Perú entre los años 1980 y 1992 por la guerra interna con la presencia de Sendero Luminoso y el MRTA, así como la dictadura civil-militar de Fujimori entre 1992 y el año 2000, el tejido social, aquel espacio para la convivencia, un lugar y un conjunto de personas que se relacionan entre iguales, donde es posible desarrollar la interacción, se resquebrajó profundamente

Trabajar desde la escuela en el fortalecimiento del tejido social peruano es de vital importancia para reafirmar y consolidar la frágil democracia peruana; en ese sentido a pesar de una realidad educativa deficiente en las zonas rurales del Perú y particularmente de Piura, las redes educativas son una propuesta que puede contribuir a generar sinergias entre los actores sociales y lograr superar las deficiencias y dificultades con el objetivo de alcanzar mejoras en la calidad educativa.

En la última década en el Perú desde el Estado Peruano por un lado y desde el accionar de algunas ONG, se han puesto en marcha diversas propuestas y experiencias educativas; siendo una de ellas el apoyo a la creación y fortalecimiento de las Redes Educativas Rurales como medios para lograr la calidad educativa en el País.

La región Piura ha sido y es el lugar donde más se está trabajando la experiencia de Redes Educativas Rurales. Es aquí donde se inscribe la experiencia desarrollada por la CEPESER (Central Peruana de Servicios) con el apoyo de

Educación Sin Fronteras de España. La experiencia de fortalecimiento de las Redes Educativas rurales se desarrolló en la provincia de Ayavaca en la cuenca binacional Catamayo-Chira, entre los años 2003 y 2005

2 El contexto geográfico y político

Piura es una región del norte del Perú, ubicada en el lado occidental mirando hacia el Océano Pacífico y dominado principalmente por espacios costeros, pero que también cuenta con espacios montañosos tropicales; encontramos entonces: el mar tropical que baña extensas zonas de playas y caletas, bosques secos tropicales cruzados por 2 ríos- el Piura y el Chira- que configuran zonas de valles agrícolas importantes, los Andes septentrionales con una geografía accidentada dominada por altas pendientes, climas tropicales y de alta biodiversidad y más arriba entre los 3000 y 3800 metros de altitud, las zonas de páramo con climas fríos y que son zonas de generación del agua que dan vida a las poblaciones de los valles costeros.

Las actividades productivas más importantes en la región están determinadas por la actividad petrolera, pesquera, agrícola y de servicios. Los cultivos agrícolas dominantes son el algodón, el arroz, el maíz y frutales como mango, limón y plátano.

En este espacio regional de más de 35,000 km², se asientan más de 1'600,000 habitantes, de los cuales el 60% habitan las zonas urbanas y un 40% las zonas rurales.

3 Las redes y el fortalecimiento de la democracia en la escuela

¿Qué es una Red Educativa?

Desde nuestra perspectiva educativa institucional se concibe a las redes como el tejido social de una comunidad educativa en la que se dan interrelaciones y procesos de cambio positivos sobre la base de la reflexión y acción conjunta en torno a objetivos comunes.

La actual normatividad educativa vigente en el Perú, facilita y promueve la creación de Redes Educativas, especialmente en las zonas rurales del país, entendiéndose éstas como instancias de cooperación, intercambio y ayuda recíproca entre instituciones educativas, ubicadas en áreas rurales o urbanas, con la finalidad de:

- *Elevar la calidad profesional de los docentes* y propiciar la formación de comunidades académicas.
- *Optimizar los recursos humanos y compartir* equipos, infraestructuras y material educativo.
- *Coordinar intersectorialmente para mejorar la calidad de los servicios educativos* en el ámbito local.

Los principales valores y principios de una Red educativa son: la Solidaridad, equidad, ética, autonomía, corresponsabilidad, flexibilidad y la cooperación. El objetivo principal de una Red Educativa es *mejorar la calidad educativa de la población* en las zonas rurales expresadas en el mejoramiento de los aprendizajes de niños, niñas y adolescentes, ▶

En el norte del Perú, desde la escuela no se transmiten las formas de organización comunitaria, un elemento indispensable y tradicional de las sociedades rurales.

la práctica de una cultura organizativa y de gestión, el ejercicio de la autonomía para la gestión pedagógica innovadora y un buen desempeño profesional y ético de los docentes.

Desde la escuela tanto desde su dinámica real y concreta como de perspectiva política, se pueden ir generando las condiciones para la creación del tejido social, en nuestro país, tejido social entendido como espacio el local donde hay cabida para las expresiones culturales de los distintos actores que comparten un lugar físico común, donde se pueden dar relaciones de pertenencia y de resignificación.

Las sociedades rurales en el Perú, tanto andinas como costeñas históricamente han tenido una tradición para la organización comunitaria, para enfrentar

retos de producción y reproducción de sus sociedades, relacionados con las variaciones climáticas, la geografía y la diversidad. Así en el Perú las comunidades campesinas andinas del sur del país y las organizaciones de rondas campesinas en el norte del Perú tienen un rol protagónico; sin embargo desde la escuela no fortalece, ni se articula de alguna forma a estas formas de organización comunitaria.

En la matriz cultural de esa tradición comunitaria campesina en el Perú, podemos notar que la reciprocidad, la cooperación y la solidaridad son elementos muy importantes para su vigencia.

En el Marco de La Ley General de Educación N° 28044, para garantizar la calidad de los aprendizajes en los estudiantes y revertir la situación en que se

está viviendo, la Ley implementa **cuatro herramientas**:

- **Descentralización**, para acercar el sistema a todos los estudiantes de todas las zonas del país.
- **Intersectorialidad**, para brindar un servicio conjunto e integral desde el Estado para los estudiantes.
- **Autonomía** de las Instituciones Educativas para dar mayor importancia al lugar donde se da el aprendizaje real del estudiante.
- **Participación** para que las voces de todos de vida al sistema.

Una apuesta por las redes educativas es aportar a la mejora de la educación en el país desde las regiones y por el desarrollo de éstas y sus poblaciones. ■

Cinema: l'educació com a espectacle

Isabel Ruíz

Membre de la Lliga dels Drets dels Pobles

Fotograma de *Rebelión en las aulas*.

Si hem d'esmentar el nom d'un professor entranyable, estimat per tothom, capaç de sacrificar la vida per la seva vocació al servei dels seus joves pupils, segurament coincidiríem: és Mr. Chips. Tres pel·lícules –la primera, de l'any 1936; la segona, un *remake* musical a càrrec de Peter O'Toole, de l'any 1969, i la tercera, del 1984– mostren l'abnegada i generosa vida d'aquest personatge, basat en la novel·la de James Hilton. L'acció d'*Adiós Mr. Chips*, protagonitzada per Robert Donat, guanyador d'un Òscar per aquesta interpretació, passa a l'escola de Brookfield, al cor d'Anglaterra, on a finals del segle XIX arriba aquest jove professor, tímida i autoritari, que transforma la seva personalitat gràcies a l'amor que li inspira una corista, amb la qual es casarà. A partir d'aleshores Chips es convertirà en un exemple per a generacions successives de nois.

En la mateixa línia destaca *Profesor Holland* (Stephen Herek, 1995). Glen

Holland desitja una vida estable després de deu anys de pianista en clubs nocturns. Busca una feina segura i sense compromisos i es dedica a fer classes d'apreciació musical en un institut. En assabentar-se que aviat serà pare, canvia els seus plantejaments, i pren consciència que vol dedicar la seva vida a fer entendre la vida a través de la música. La pel·lícula recorre trenta anys de la història dels Estats Units a partir de la mort de Kennedy el 1964.

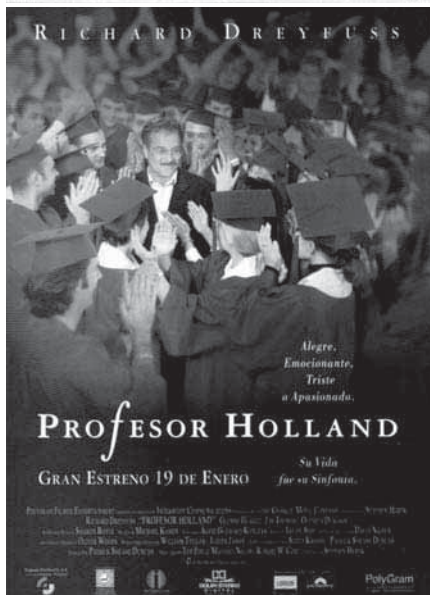
Akira Kurosava rodà l'any 1993 la seva darrera pel·lícula, *Madadayo*, que narra la relació al llarg dels anys entre un professor universitari i els seus antics deixebles. El protagonista, Hyakken Uchida, abandona la càtedra per dedicar-se exclusivament a escriure. A conseqüència de la II Guerra Mundial perd la casa i viu en una barraca amb la seva esposa. Els exalumnes decideixen construir-li una nova llar i cada any el van a visitar per celebrar el seu aniversari. Durant aques-

El cinema és una magnífica eina al servei de l'ensenyament, tant per a les diferents àrees curriculars com per a l'educació en valors. En aquest número monogràfic, però, he optat per ressenyar un seguit de pel·lícules que tracten la problemàtica de la docència: ens parlen dels seus protagonistes i ens presenten situacions que encara conserven vigència.

tes festes juguen com nens i li pregunten si està preparat per anar-se'n a l'altre món. I ell sempre respon *madadayo* (*no, encara no*). Filmada amb la sensibilitat que li és pròpia, Kurosava reflexiona en aquest film sobre els lligams afectius, el respecte i el pas del temps.

El director xinès Zhang Yimou ha situat en l'àmbit escolar dues cintes. La primera es titula *De vuelta a casa* (1999), i narra l'estimació d'una petita comunitat cap al seu mestre, que acaba de morir lluny del poble. El fill torna a casa per fer-se càrrec del funeral, que no serà possible fins que no es compleixi el que mana la tradició: el fèretre amb les seves despulles ha de tornar al poble portat a peu pels qui l'estimaven.

En moltes ocasions l'escola és el reflex de la conflictivitat social i la figura del professor representa l'autoritat contra la qual cal rebel·lar-se. En aquest cas, es mostra el procés per mitjà del qual ▶

Cartells de
Ni uno menos, ¡Qué suerte ser profe!
i El profesor Holland.

L'adult haurà de guanyar-se la confiança i el respecte d'uns adolescents difícils i indisciplinats. A *Semilla de maldad* (Richard Brooks, 1955), un veterà de l'exèrcit, interpretat per Glenn Ford, accepta fer classes en un centre públic extremadament conflictiu; els alumnes, delinqüents potencials, viuen en un ambient desfavorable de tensió sexual i violència. Potser l'única oportunitat que tenen de salvar-se arriba amb el professor. En els films *Rebelión en las aulas* (1967 i 1996), Sydney Poitier encarna l'enginyer Thackeray. A la primera, ha perdut la feina i treballa en una escola dels afores de Londres. Els nois són grollers i rebels, però de bons sentiments. Malgrat la dificultat del repte, Thackeray se'n sortirà –això sí, posant en pràctica mètodes poc convencionals. Gairebé trenta anys separen la primera de la segona pel·lícula. Thackeray els ha passat treballant en un prestigiós col·legi britànic. En tornar a la seva ciutat natal, Chicago, novament haurà d'enfrontar-se a una aula de joves difícils i adaptar els seus mètodes a les noves circumstàncies.

Mentes peligrosas (John N. Smith, 1995) està basada en les experiències autobiogràfiques de Lou Anne Johnson, recollides en un llibre d'èxit als Estats Units. Interpretada per Michell Pfeiffer, la protagonista, exmarine i llicenciada en literatura, intenta superar un divorci recent concentrant els seus esforços en les classes que fa a un grup d'alumnes d'origen social humil, intel·ligents però desobedients i gens motivats per a l'estudi. Al final, la perseverança i els mètodes poc ortodoxos li reportaran la recompensa.

La pel·lícula francesa *Le plus beau métier du monde* (Gérard Lauzier, 1996), estrenada amb el títol *¡Qué suerte ser profe!*, molt il·lustratiu de com es va interpretar, mostra des de l'òptica de la comèdia social els conflictes als instituts dels barris perifèrics de París en l'actualitat, deguts a una presència important de la immigració. Gérard Depardieu és un professor d'història acabat de separar-se que canvia el seu confortable institut de províncies per un altre en un barri extremadament conflictiu amb la finalitat

d'estar a prop dels seus fills. La multiculturalitat, el racisme o la integració són les qüestions que es posen sobre la taula. I sense donar solucions definitives, és imprescindible, un cop més, comptar amb l'abnegació personal i la generositat del professor, ja que la institució sovint està mancada d'estratègies per enfrontar-se a les conjuncions difícils.

D'altra banda, un altre film francès, *Hoy empieza todo* (Bertrand Tavernier, 1999), va generar al seu país un debat important sobre l'educació. El protagonista, Daniel Lefebvre, és el director d'una escola infantil del nord del país, zona afectada per la crisi econòmica de la mineria. Ell és fill d'un miner i no pot deixar d'implicar-se personalment en la situació que es viu al seu entorn. La crítica a les administracions polítiques i a la rigidesa de la burocràcia dels serveis socials, ens porten a la reflexió sobre com ha d'afrontar l'escola actual els problemes socials derivats d'un sistema econòmic injust.

Un plantejament molt diferent presenta *If...*, de Lindsay Anderson (G. B., 1968). L'estrena va generar una gran polèmica, i la cinta en alguns països fins i tot va ser prohibida. El film descriu els costums d'una institució escolar que fomenta el militarisme, el culte a la força física i el menyspreu de les debilitats. El desenllaç és força punyent: els estudiants enfilats a la teulada de l'escola desapareixen contra aquells que no els van ensenyar uns valors humanitaris.

Altrament, els problemes d'una petita escola rural són ben diferents. Zhang Yimou, ja esmentat abans, dirigí *Ni uno menos* (1998). Wei, una nena de tretze anys, és l'única candidata per substituir Gao, el mestre d'una escola de primària a Shiquan, quan ha de marxar per atendre la seva mare malalta. Com que Gao la veu massa jove i inexperta per batallar amb els vint-i-vuit nens, li promet que li donarà deu *yuan* més si aconsegueix que els nens assisteixin a classe fins a la seva tornada.

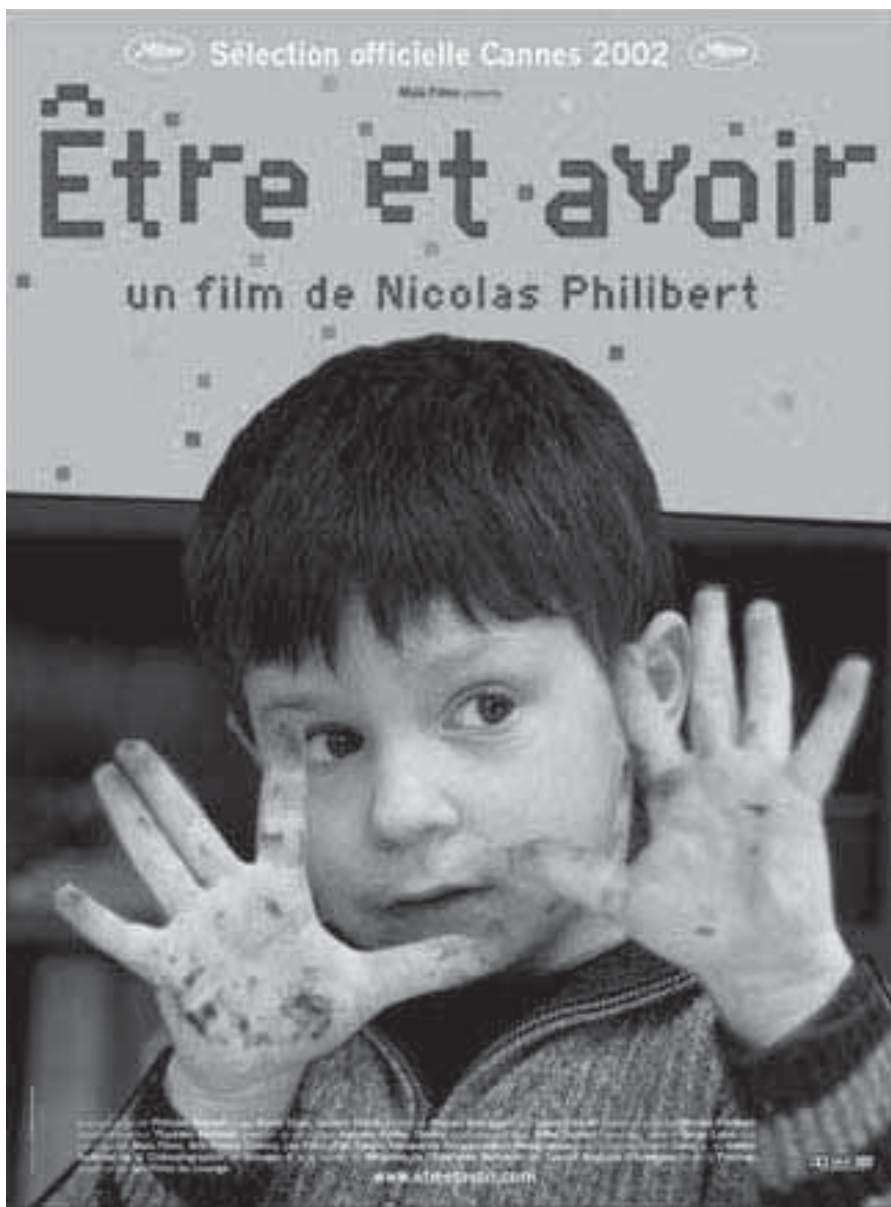
Salvant les distàncies, un problema similar es dona a determinades zones de França. És el que s'anomena "clas-

se única", tractat en el film *Ser y estar*. Realitzat per Nicolas Philibert com un documental, mostra el dia a dia a l'aula compartida per nens i nenes entre quatre i deu anys, amb un professor únic, Georges López. Rodada a Saint-Étienne-sur-Usson (Auvergne) al llarg del curs 2000-2001, es convertí en un gran èxit per l'espontaneïtat i expressivitat de les nenes i els nens que hi apareixen, especialment en Jojo.

Per acabar, em referiré a dues produccions que ens remeten a l'educació durant la II República espanyola. La primera és *La lengua de las mariposas*, basada en un relat de Manuel Rivas, dirigida per José Luis Cuerda (1999). L'amistat tendra entre un mestre ja vell i un nen que tot just comença l'escola, Moncho, posa de manifest que el coneixement és el camí que ens obre al món. La revolta militar i l'esclat de la guerra civil, però, posen el punt i final a una admirable tasca instructiva. A les paraules apreses del vell mestre, la resta dels adults oposen la traïció, la por i la covardia. Cal dir que la ficció, en aquest cas, no està gens allunyada de la realitat històrica. En efecte, Daniel Álvarez i Iñaki Pinedo han realitzat el documental *La escuela fusilada*, que investiga el procés de depuració patit pels docents de la República entre 1939 i 1943. Considerats per les autoritats franquistes com a difusors dels ideals republicans, la repressió va ser especialment dura amb ells. El documental comença presentant els canvis experimentats per l'escola arran de les reformes promogudes per la República: obligatorietat i gratuïtat de l'ensenyament primari, laïcisme, democratització de les institucions educatives o construcció d'escoles noves. Continua amb els testimonis de mestres perseguits, de familiars de les víctimes que van ser afusellades, d'antics alumnes, o investigadors com Vicenç Navarro i Francisco Morente. Es combinen, a més, imatges de l'època. Es calcula que setze mil docents van ser depurats; sis mil, separats definitivament del servei, i tres mil, apartats temporalment. Aquest documental restitueix la seva memòria i la seva dignitat. ■

A dalt fotograma de *Hoy empieza todo*
 Dreta fotograma de *De vuelta a Casa*
 A baix cartell de *Ser y estar*.

Bibliografia destacada

Tots aquests llibres els podeu consultar a la Biblioteca de la Lliga

Cap on van els valors

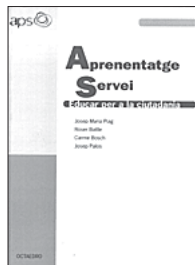
Jérôme Bindé (Dir.) Angle Editorial i UnescoCat, Barcelona, 2005, 480 pàgines

La pregunta "Cap on van els valors?", plantejada per la UNESCO a una cinquantena d'intel·lectuals d'arreu del món, no és gens trivial. D'aquí que els autors d'aquest volum enfoquin l'interrogant des de molts punts de vista i que hi donin respostes ben diverses, de vegades complementàries, de vegades, no. El segle XX ha estat marcat per una crisi de valors que ha tingut dues cares: una de seriosa, amb la devaluació dels valors suprens, la secularització i alhora la crisi dels valors laics, i la «brutalització» de la història i de les societats; i una altra de frívola, amb la fluctuació gairebé borsària, lúdica i estètica dels valors. Al segle XXI assistirem al crepuscle, al «oc» o al gran mestissatge dels valors?; a la creació de nous valors? Seran superficials, efímers, singulars, universals o espirituals? Quina repercussió tindran la globalització i les tecnociències sobre els valors, vells o nous? El planeta, l'espècie humana i la ciutat ara saben que són mortals. Per conservar-los, s'arribarà a establir un nou contracte social, natural, cultural i ètic, i a posar les bases d'una ètica de futur?. El pròleg és de Josep-Maria Terricabras

Aprenentatge Servei. Educar per a la ciutadania

Puig, J.M.; Batlle, R.; Bosch, C. i Palos, J. Octaedro i Fundació Jaume Bofill. Barcelona, 2006, 226 pàgines

El volum representa una veritable empena en la tasca de difondre, impulsar i ajudar a implementar projectes d'aprenentatge servei (ApS) al nostre país. L'obra introdueix i contextualitza l'ApS, una metodologia de treball i una manera d'entendre la pedagogia que compta amb una llarga experiència en altres països. Al llarg de la història, la nostra tradició pedagògica també ha mostrat interès en vincular educació i societat. El llegat de l'activisme pedagògic, la riquesa dels moviments associatius i la diversitat d'experiències de voluntariat són alguns dels punts de partida per l'impuls de projectes d'ApS.

Lecturas de antropología para educadores.

El ámbito de la antropología de la educación y de la etnografía escolar

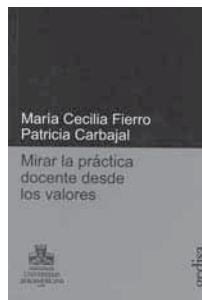
Velasco, H.; García, F. J.; i Díaz De Rada, A. (Ed.). Trotta, Madrid, 1993, 464 pàgines

El trajecte que se li podria demanar a un antropòleg de l'educació o a un etnòleg escolar, hauria de seguir dues vies divergents: una, la que transita per l'antropologia, i l'altra, la que va seguint els diferents aspectes de la teoria i la pràctica de l'educació. Els treballs reunits en aquest volum, conviden i ajuden a realitzar aquest trajecte. Hi ha contribucions de Malinowski, Stocking, Wilcox, Wolcott, Ogbu, Spindler, Varenne, Erickson, Bourdieu, entre d'altres.

Mirar la práctica docente desde los valores

Fierro, M. C.; Carbajal, P. Gedisa, Barcelona, 2003, 301 pàgines

A partir d'una investigació etnogràfica realitzada en diverses escoles públiques mexicanes, les autores ens ofereixen tres camins amb l'objectiu de fer visible els valors que els docents transmeten quotidianament a través de les seves pràctiques als seus alumnes. A través d'un recorregut exhaustiu i minuciós, les autores ajudaran al lector a identificar els valors implicats en les declaracions dels educadors, en les normes de la classe, en el tracte atorgat amb els alumnes o en la manera de presentar els continguts curriculars.

L'educació i el quart món. Tan a prop i tan lluny

Gené, A. (ed.). Universitat de Lleida, Lleida, 2005, 83 pàgines

El quart món està ocultat, amagat. L'ocultem, l'amaguem, però és molt a prop si gosem mirar-lo. En aquest llibre es tracta la comprensió d'aquesta realitat, el paper dels educadors i les educadores, la importància de la seva subjectivitat i de la seva formació. També es mostren experiències d'educació de la mà de persones que es troben properes a la marginació i que des del seu treball busquen prevenir-la.

Referents per a un món sense referent

Philippe Meirieu. Rosa Sensat, Col·lecció Referents, 1, Barcelona, 2004. 230 pàgines

Seria molt espavilat aquell o aquella que, actualment, pretengués saber com reaccionar davant de les noves situacions a què tots els pares i educadors s'han d'enfrontar: la influència de la tele-visió, els nous comportaments sexuals, la banalització de la toxicomania i de les conductes de risc, el declivi de les tradicions i dels referents, l'enfonsament de totes aquelles doctrines que ens permetien de jutjar i de comportar-nos amb seguretat, sense alterar-nos i amb la certesa d'estar actuant com calia...

En efecte, avui la vida quotidiana ens reclama a cada instant i hem de poder donar resposta a la pregunta que molts dels nostres fills ja no gosen ni fer-nos: "Però per què i per qui et mous, tu? En nom de què m'autoritizes o em prohibeixes això? Quin futur prepares per a mi? Què em pots prometre per a demà?" Aquest no és ni un llibre de text ni un llibre de receptes. Aquestes pàgines són més aviat un diari de bord pels pares d'avui dia.

Un llibre d'or per anar completant de mica en mica. Un llibre de preguntes i respostes. Un llibre per pensar i somriure. Per relativitzar i retornar al que és essencial. Un llibre d'hores per començar a llegir per on es vulgui, per acompanyar la vida, cada dia. Per llegir-hi la vida... com en un llibre obert.

Philippe Meirieu (1949), doctor en Lletres i Ciències Humanes, ha impartit classes a l'escola, a l'institut i a la Universitat. Durant diversos anys ha recolzat una experiència dedicada a la diversitat dels itineraris d'aprenentatge. Actualment és professor de Ciències de l'Educació a la Universitat Lumière-Lyon 2. Ha fundat i recolza l'associació Apprendre dedicada a la investigació i a la formació sobre els aprenentatges. Intervé sovint a classes i institucions escolars. És formador de docents, animador d'equips d'investigació i col·laborador de Cahiers pédagogiques.

Activitats de la Lliga

Conferència sobre la situació actual de Chiapas

Miguel Álvarez Gandara, director de SERAPAZ i mediador del conflicte de Chiapas entre l'EZLN i el govern mexicà va ser l'encarregat de parlar, el passat 25 d'abril sobre l'estat actual del conflicte. Han passat dotze anys des de que l'1 de gener de 1994 l'EZLN prengué quatre poblats indígenes de l'estat mexicà de Chiapas com a protesta pel *mal gobierno* de la República de Mèxic. La forma, el missatge i la repercussió mediàtica d'aquells fets originaren un important moviment de revolta, no tan sols a Mèxic, sinó a escala mundial. L'acte es va realitzar conjuntament amb Solidaris amb el Poble Sahrauí, i amb el suport de la Fundació Sabadell Solidari.

Inauguració a Girona de la campanya Txetxènia, trenquem el silenci

Prop de 80 persones van participar el passat 28 d'abril a Girona a la inauguració de la campanya *Txetxènia, trenquem el silenci*. La campanya consta d'una exposició fotogràfica i informativa, d'una breu guia sobre el conflicte, d'una web www.txetxenia.org i d'una presència als mitjans de comunicació locals i nacionals. Tot plegat es nodreix de la recerca d'informació de fonts russes i txetxenes (bàsicament diaris electrònics), que sovint, és força diferent a la informació que rebem a Catalunya.

La campanya, finançada per l'Agència Catalana de Cooperació al Desenvolupament, visitarà diferents pobles i ciutats del nostre país: Caldes d'Estrac, Ribes de Freser, Barcelona, Manresa, Lleida, Reus i Sabadell.

Cicle sobre la ciutadania i les societats multiculturals

Del 31 de maig al 22 de juny l'Ajuntament de Sabadell i la Lliga van organitzar un cicle d'aproximació a la diversitat des de la tolerància, la dissidència, la llibertat i la igualtat. El cicle va ser dirigit pel filòsof Àngel Puyol, i va comptar amb les ponències dels filòsofs Reyes Mate, Javier Muguerza i Carlos Thiebaut. Segons el director "la tasca de la filosofia ha de ser la denúncia dels excessos i l'aportació d'instruments per a la reflexió crítica sobre un món plural, i a voltes perdut, com és el nostre".

Seminari sobre els drets dels pobles i el dret a l'autodeterminació

Amb motiu del 30è aniversari de la proclamació a Alger de la Declaració Universal dels Drets dels Pobles, entre el 13 i el 21 de juny la Lliga va organitzar un seminari de treball per tal d'analitzar el pensament actual de la declaració, i concretament, d'un dels articles que la componen: el dret a l'autodeterminació. Hi van participar prop de 30 persones. El seminari va comptar amb les ponències de Piero Basso, Josep Ribera, Anna Badia i Fina Birulés; la coordinació va anar a càrrec de Joan Casañas. De cara a la tardor es recollirà una publicació el què es va debatre. El seminari es va fer amb el suport de la Fundació Sabadell Solidari.

La Lliga dels Drets dels Pobles enllesteix el seu pla estratègic d'actuació del 2007 al 2011

Després de més d'un any de treball el passat 26 de juny es va ratificar en l'Assemblea extraordinària el pla estratègic pels propers cinc anys. En aquest document es defineixen la missió i la visió de l'entitat, i es concreten els set objectius estratègics de treball. En aquest context, el proper setembre es dissenyarà el pla anual 2007. La definició del pla estratègic ha comptat amb la participació de diversos socis de l'entitat i de la Junta, i amb el suport de Pau Vidal i Clara Créixams, de l'Observatori del Tercer Sector.

Pla director de la cooperació catalana

La Lliga dels Drets dels Pobles participa, a través de la Junta i de la Comissió de seguiment de polítiques de cooperació de la Federació Catalana d'ONG pel Desenvolupament (FCONGD), en el procés de redacció del pla director 2007-2010 que definirà les línies d'actuació de la cooperació catalana. Com se cita en el document de propostes bàsiques de la FCONGD per al pla director, "el desenvolupament no és un assumpte merament d'institucions, de medis ni de tècnica. És una història de compromisos, de somnis compartits i d'accions concertades entre persones".

Més informació a www.pangea.org/fcongnd

Lliga dels Drets dels Pobles present al Fòrum Social Mundial de les Migracions de Madrid

Dus membres de l'entitat, l'Ester Garcia i la Carme Ferrer van ser presents a Madrid en el Segon Fòrum Social Mundial de les Migracions. Amb l'esperit de Porto Alegre o de Bamako, Madrid ha esdevingut un espai de debat democràtic per exposar idees, reflexions i intercanvi d'experiències per debatre el fet migratori. Més de 3.000 persones vingudes dels cinc continents varen exposar els seus arguments per defensar els drets dels migrants arribats al primer món i procedents de països empobrits econòmicament, i les relacions mundials que empenyen a les persones a iniciar i formar part d'aquests moviments humans.

Informe favorable de l'auditoria externa

A l'Assemblea extraordinària del passat 26 de juny es va aprovar l'informe sobre l'auditoria externa dels comptes i de la gestió de l'any 2005. L'informe realitzat per l'auditor de comptes, el Sr. Ramon López Oficial, ROAC núm. 15.235, diu que "els comptes anuals de l'exercici 2005, expressen, en tots els aspectes significatius, la imatge fidel del patrimoni i de la situació financera de la Lliga dels Drets dels Pobles a data 31 de desembre de 2005".

La Lliga dels Drets dels Pobles forma part de:

Utilitza aquest imprès si desitges fer-te soci/a de la Lliga dels Drets dels Pobles

Sí, desitjo col·laborar en els projectes i activitats que organitza la Lliga

Dades personals

Nom i cognoms: .....

DNI: .....

Domicili: .....

Codi Postal: .....

Vull fer una aportació anual de ..... €

Dades bancàries

Entitat   Oficina   DC   Compte corrent   Data   Signatura del titular

També pots fer-te soci/a de la Lliga a través d'internet o per telèfon (al 93 723 71 02)

Data de naixement: .....

E-Mail: .....

Població: .....

Telèfon: .....